

Megila z getta warszawskiego

Z okazji święta Purim przedstawiamy wyjątkowy eksponat z kolekcji MGW – megilę Abrahama Hendla, kierownika tzw. warsztatu rabinów w getcie warszawskim, zakupioną w marcu ubiegłego roku na międzynarodowej aukcji.

Megila (hebr. zwój) to określenie pięciu ksiąg biblijnych (*hamesz megilot*), które są nierozdzielnie związane z obchodami wybranych świąt żydowskich. Jeden z najstarszych znanych poematów miłosnych – Pieśń nad pieśniami – odczytuje się w synagodze podczas Pesach, z kolei w trakcie Szawuot Księgę Rut. W Tisza be-Aw na znak upamiętnienia zburzenia Świątyni Jerozolimskiej wybrzmiewają wersy Lamentacji, natomiast na święto szałasów, Sukkot – słowa Koheleta.

Jednak to do **Księgi Estery** określenie megili przyłgnęło najmocniej, stając się równorzędnym synonimem jej formalnej nazwy. Nie znaczy to, że jej treść wiezie prym nad pozostałymi czterema *megilot*. Jednak tylko tę odczytuje się z prawdziwego, ręcznie zapisanego zwoju pergaminu, czemu towarzyszy niepowtarzalny rytuał – słuchacze robią hałas specjalnymi grzechotkami za każdym razem, gdy imię **Hamana** pojawia się w opowieści. Pomimo tego kolektywnego zwyczaju, posiadanie własnego egzemplarzu megili było normą dla każdego żydowskiego domostwa, w związku z czym rzemieślnicy wkładali wiele wysiłku w ilustrowanie tekstu zwoju i produkowanie wyszukanych, zdobionych futerałów z drewna bądź srebra.

Co ciekawe, Megilat Ester to jedyna księga biblijna, w której ani razu nie pada imię Boga. Opowiada historię ocalenia Żydów przed Hamanem, który dążył do ich zagłady na terenie całej Persji. Opowieść tę upamiętnia radosne święto **Purim**, obchodzone 14 i 15 adar, które przypadają na początek tego tygodnia. Megila zostanie odczytana dwukrotnie: w poniedziałek po zachodzie słońca oraz we wtorkowy poranek. Spośród innych towarzyszących temu świętu tradycji warto wspomnieć karnawałowe przebrania, okazjonalne wypieki zwane **hamantaszami**, **purimszpile**,

czyli tematyczne spektakle oraz **adlojadę** – purimową paradę, w trakcie której zwyczajowo spożywa się znaczne ilości alkoholu.

W marcu ubiegłego roku Muzeum Getta Warszawskiego zakupiło na międzynarodowej aukcji wyjątkowy eksponat – megilę Abrahama Hendla, kierownika tzw. warsztatu rabinów w getcie warszawskim. Została mu sprezentowana przez pracowników fabryki zimą 1942 roku, niedługo przed wielką akcją likwidacyjną.

FOT. ROBERT WILCZYŃSKI

Abraham Hendel (1894–1973) urodził się w Sokołowie Podlaskim i był wyznawcą lokalnego cadyka. Od młodości zasłynął jako błyskotliwy znawca Tory. Kilka lat po ślubie przeniósł się do Warszawy, gdzie szybko zyskał opinię równie uzdolnionego biznesmena. Przed wojną był znanym hurtownikiem skór, nazywanym nawet „królem skórzanego biznesu”. Posiadał zakład garbowania skór oraz warsztat szewski. Po wybuchu wojny i rozpoczęciu okupacji niemieckiej nastąpiła konfiskata mienia należącego do Żydów, a jego przedsiębiorstwo przejął niemiecki przemysłowiec z Gdańska, Fritz Schultz. Jednak, ze względów praktycznych, pozostawił on Hendla na miejscu kierownika jego dawnej fabryki.

Hendel wykorzystał zaistniałe okoliczności oraz swoją pozycję, żeby uratować od zagłady polskie autorytety rabiniczne lub przynajmniej ją odroczyć. Zatrudnił w swoim warsztacie kilkudziesięciu przywódców religijnych i znawców Tory, którzy z racji na specyfikę swojego wykształcenia i doświadczenia nie zdołali znaleźć zatrudnienia, niezbędnego do przeżycia w getcie. Byli to m.in. rabin **Arie Cwi Frumer**, dawny rektor w Jęziewie **Chachmej Lublin**; cadyk Piaseczna, rabin **Kalonimus Szapiro**; **Abraham Szlomo Rabinowicz**, syn cadyka Niestadlera; rabin **Mosze Bezalel Alter** i jego bratanek Gaon **Meir Alter**, syn cadyka z Góry Kalwarii zwanego *Imrei Eres*; rabin **Ichhak Menachem Mendel Danciger** z Aleksandrowa, autor *Akeidas Icchok*; **Blumenfeld**, działacz ruchu **Mizrachi**; rabini: **Menachem Ziomba** z warszawskiej Pragi, **Szlomo Chanoch Rabinowicz** z Radomska, **Beniamin Paltiel Morgenstern** z Kocka i **Dawid Halberstam** z Sosnowca, czy też rabin **Aleksander Zusia Friedman**, sekretarz partii **Agudas Israel** i autor popularnej do dziś kompilacji komentarzy tygodniowych porcji Tory, *Ma'ajana szel Tora*.

Dzięki zatrudnieniu w fabryce Hendla mogli oni kontynuować naukę Tory oraz kultywować rytuały religijne, co potwierdza w swoich wspomnieniach Hillel Seidman. Co więcej, ich kierownik zdobył specjalne pozwolenie na zatrudnianie pracowników powyżej 50 roku życia, co w większości zakładów pracy w getcie było niedopuszczalne. W wyrazie wdzięczności pracujący rabini podarowali swojemu przełożonemu Zwój Estery za jego zaangażowanie w niesienie pomocy religijnym Żydom.

Srebrne etui jest dziełem polsko-żydowskiego złotnika **Izraela Szekmana**, znanego

warszawskiego producenta judaików i innych srebrnych przedmiotów. Wygrawerowana na nim inskrypcja głosi: *Do mówcy pokoju i jego personelu, pana Abrahama Hendla. Dar pracowników fabryki A. Hendla, Szwat 5702* [Styczeń/Luty 1942]. Określenie „mówca pokoju” (hebr. *Dower szalom*) jest odniesieniem do Mordechaja, jednego z głównych bohaterów sprezentowanej Księgi Estery, który zapobiegł zagładzie tysięcy Żydów w starożytnej Persji.

Większość pracowników zakładu zginęła w 1943 roku w obozie w Trawnikach. Sam Hendel zdołał przeżyć ukryty w getcie do momentu jego ostatecznej zagłady, następnie uciekł na tzw. aryjską stronę Warszawy. Uczestniczył w powstaniu warszawskim w 1944 r. i, przebrany za księdza, trafił do niemieckiego obozu koncentracyjnego w Dachau. Po wojnie wrócił do Łodzi, a następnie wyemigrował do Palestyny. Resztę życia spędził w Tel Awiwie.

FOT. ROBERT WILCZYŃSKI

Muzeum Getta Warszawskiego nieustannie poszukuje eksponatów – przedmiotów związanych z historią, życiem codziennym, religią i kulturą żydowską – szczególnie z lat międzywojennych i wojennych. Chętnych do przekazania pamiątek na rzecz wystawy stałej prosimy o zgłoszenie się do tymczasowej siedziby Muzeum Getta Warszawskiego przy **ul. Zielnej 39**. Prosimy o wcześniejszy kontakt mailowy: **zbiory@1943.pl** lub telefoniczny: **+48 22 419 92 50** (od poniedziałku do piątku w godzinach 9.00-17.00).

Data publikacji: 2023-03-06

Data wydruku: 2023-06-11 20:59

Źródło: <https://1943.pl/artukul/megila-z-getta-warszawskiego/>